

Het voorleescircus in de rechtbank

Ooit een bezoekje aan de rechtbank gebracht? Het zou kunnen, want veel zittingen zijn gewoon openbaar. De laatste tijd heb ik meer rechtszaken mogen bijwonen dan me lief is. Nee, ik was er niet om zelf een conflict uit te vechten. Ik was er beroepsmatig, als economisch deskundige in civiel- en bestuursrechtelijke mededingingszaken. Voor het geval u nooit bij een zitting in de rechtbank was, schets ik voor u het plaatje.

Onder een portret van de majesteit zitten een aantal rechters en een griffier. Daartegenover staan de advocaten met achter zich de partijen die een conflict hebben. Vaak heeft elke partij meer dan één advocaat die hem vertegenwoordigt. Iedereen heeft voor zich hoge stapels papier liggen, waarin ieders gezichtspunt op de zaak uitgebreid is beschreven. Zodra de zitting begint en de rechter het woord geeft aan een van de advocaten, deelt die zijn pleitnota uit. Dan draagt hij die pleitnota letterlijk voor. Ja u leest het goed, echt letterlijk, want het gesproken woord telt. Er wordt niet geïnterumped. De rechter geeft alleen aan als de afgesproken tijd dreigt te worden overschreden. Iedereen luistert of bladert mee en daarna is het de beurt aan de andere partij. Op die manier is vaak al een uur verstreken. Soms zijn niet twee, maar drie partijen aanwezig en duurt het voorleesuurteje nog veel langer. Nu moet u weten dat die pleitnota's eigenlijk nooit nieuwe informatie bevatten, maar gewoon een samenvatting van de hoge stapels papier geven.

Dan wordt vaak geschorst, en pas daarna wordt het echt interessant. De rechter stelt vragen. De advocaten antwoorden namens de partijen, daarbij druk bladerend in de dikke dossiers die in een koffer op wieltjes mee zijn gebracht naar de rechtbank. Ook de deskundigen komen aan het woord. Na het vragenronde reageert elke partij bij monde van zijn advocaat nog op de pleitnota en antwoorden van de andere partij. In het merendeel van de gevallen duurt de zitting al snel drie uur. In alle uren die ik inmiddels doorbracht in de rechtbank, werd de gedachte steeds sterker: dit kan sneller, dit moet efficiënter. Na de laatste zitting besloot ik, eenmaal terug op kantoor, de onderzoeken naar de kostenontwikkeling en productiviteit in rechtbanken eens wat kritischer te bekijken.

Uit een SCP-studie (Kuhry en De Kam, 2012) blijkt dat de productie tussen 1995 en 2010 jaarlijks toenam met gemiddeld 1,9 procent, de reële kosten met 5,4 procent en de reële

BARBARA BAARSMa

Directeur van SEO Economisch
Onderzoek en hoogleraar aan
de Universiteit van Amsterdam

kosten per product met gemiddeld 4,1 procent per jaar. De productie is gebaseerd op een gewogen optelling van afgehandelde zaken, waarbij onderscheid wordt gemaakt naar het type zaak en de wijze van afhandeling. Van Hulst en Blank (2015) kijken verder terug: tussen 1983 en 2002 daalde de productiviteit met circa 5 procent per jaar en tussen 2002 en 2011 met ruim 1,5 procent per jaar. Gemiddeld over de periode 1983–2011 is dit een jaarlijkse productiviteitsdaling van 4,5 procent. De kostenstijging zit overigens niet alleen in personeel, maar ook in ICT en huisvesting. Tegelijk neemt het aantal eenvoudige zaken af (bijvoorbeeld door de Wet Mulder), waardoor de gemiddelde zaakswaarde mogelijk is toegenomen zonder dat daarvoor volledig is gecorrigeerd. De

auteurs betwijfelen echter of dat veel zou uitmaken: de productiegroei fluctueert, terwijl de kostenontwikkeling vrijwel constant is.

In beide studies zijn verschillende publieke sectoren onderzocht en was de gemiddelde jaarlijkse productiviteitsdaling voor rechtbanken het grootst. Dat maakt het gevoel dat ik tijdens de zittingen kreeg, dat het allemaal wat efficiënter kan, er alleen maar urgenter op.

Laten we het voorlezen van pleitnota's afschaffen en advocaten de gelegenheid geven om in vijf minuten de hoofdpunten van hun betoog te geven en dan direct door te gaan naar waar het om gaat: de vragen van de rechter zodat die in staat is zich een oordeel te vormen. Gelukkig komt het al wel voor dat rechters pleitnota's en reacties daarop schriftelijk behandelen. Dat scheelt niet alleen in de kosten voor de rechtbank, en dus de belastingbetaler, maar ook voor de partijen. Het voorbereiden van een pleitnota en de nodeloos lange zittingen kosten immers vele uurtjes, die allemaal op de factuur voor de cliënt terechtkomen. De advocatuur heeft daardoor uit zichzelf waarschijnlijk onvoldoende prikkel om deze efficiëntieslag door te voeren. Daarom is het te hopen dat de rechterlijke macht wel geprikkeld kan worden de mores in de rechtszaal aan te passen en het voorleescircus af te schaffen.

LITERATUUR

Hulst, B. van, en J. Blank (2015) *Paracetamol voor Baumol. Tijdschrift voor Openbare Financien*, 47(1), 63–74.

Kuhry, B. en F. de Kam (red.) (2012) *Waar voor ons belastinggeld? Prijs en kwaliteit van publieke diensten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.